

Posudek diplomové práce Evy Fojtíčkové

Osobnostní a sociální rozvoj ve výuce českého jazyka na základní škole

Autorka zaměřila svou diplomovou práci na problematiku vztahu osobnostní a sociální výchovy a výuky v předmětu český jazyk, soustřeďuje se na druhý stupeň základní školy a odpovídající ročníky víceletých gymnázií. Jde o téma, jemuž je rozhodně užitečné věnovat pozornost, a to jak z hlediska teoretického, tak z hlediska praktické aplikace při výuce ve škole. Z textu práce je zřejmý autorčin intenzivní zájem o danou problematiku i její snaha nahlížet dané téma z různých úhlů pohledu a s důrazem na možnou praktickou aplikaci v pedagogické praxi. Na druhou stranu je zvolená širší záběr, kombinace úhlů pohledu a metod výzkumu pro diplomovou práci možná příliš široká a vede v některých částech spíše než k soustředěné analýze k pouhému nástínu problematiky.

V úvodních částech práce je dosti podrobně představena osobnostní a sociální výchova a také vymezena témata, jimiž se zabývá. Oceňuji zasazení výkladu do širšího kontextu (např. vztahování k etické výchově) a také provázání výkladu s následující částí – ke každé oblasti osobnostní a sociální výchovy je přiřazen v následující kapitole výběr cvičení či aktivit, které s daným tématem souvisejí. Výklad o tématech osobnostní a sociální výchovy je nutně interdisciplinární, autorka jej vhodně opřela mj. o dosti bohatou literaturu psychologickou a snaží se jej propojit s obsahem RVP pro předmět český jazyk. Zároveň se však na některých místech nevyhnula jisté výčtovosti a mechaničnosti výkladu založeného na definování značného množství psychologických termínů. Přesto bych do textu ještě některé údaje doplnila: např. stručnou základní informaci o Etickém fóru (s. 12), vymezení vnější motivace (s. 20), výraznější odlišení agrese a agresivity a přesnější vymezení agresivity (s. 21). Na s. 14 není zřejmý rozdíl mezi duševním rozvojem a osobnostním rozvojem.

V následující kapitole autorka shromáždila téměř tři desítky různých aktivit zaměřených na různé oblasti osobnostní a sociální výchovy a zároveň splňující i cíle předmětu český jazyk, popř. český jazyk a komunikační výchova. Výklad doplňuje ještě kapitola 5. věnovaná tzv. E-R-U modelu a s ním souvisejícími dalšími deseti aktivitami. Shromážděný přehled aktivit je dosti rozsáhlý a rozmanitý a může být rozhodně užitečný po praktické stránce, např. jako inspirace pro vyučující. Oceňuji, že autorka se u každé aktivity snažila srozumitelně popsat, v čem aktivita spočívá, představit oblasti osobnostní a sociální výchovy i oblasti předmětu český jazyk a komunikační výchova, k nimž se aktivita váže, a u řady aktivit též uvést jejich případná rizika. Některé aktivity autorka sama vymyslela, některé čerpala z různých zdrojů; autorka uvádí, že převzaté aktivity upravila (s. 8), z textu práce však většinou není zřejmé, v čem případné úpravy spočívají. Je otázka, čím je podložen popis přínosů daných aktivit, některé aktivity autorka vyzkoušela v praxi, ale celkově nebyly přínosy nijak testovány. Z uvedeného důvodu by bylo lepší formulovat přínosy pouze jako možné či předpokládané. Danou část práce uzavírá popis ukázkového projektového vyučování – nahrávání audioknihy, v němž autorka shrnuje své zkušenosti s tímto projektem realizovaným na dětském táboře. Situace ve škole a na dětském táboře je pochopitelně rozdílná, ale autorka si je rozdílů vědoma. Poněkud problematické je, že projekt, jeho přínosy, dohady o působení na děti, jejich motivaci atp. jsou prezentovány pouze ze subjektivního hlediska autorky, která byla zároveň i v roli „vyučující“.

Vztah osobnostní a sociální výchovy a předmětu český jazyk je však v práci nahlížen ještě z dalších úhlů pohledu – možnosti využití současných učebnic českého jazyka pro osobnostní a sociální výchovu, názory vyučujících předmětu český jazyk a názory studentů učitelství. Snahu o komplexní pohled je třeba ocenit, i když uvedená témata mají podobu spíše drobnějších sond než důkladného výzkumu.

Možnost využití stávajících učebnic autorka ověřuje na učebnicích nakladatelství Fraus pro 8. a 9. třídu. Autorka volbu zdůvodňuje tím, že učebnice používala většina

vyučujících, s kterými vedla polostrukturované rozhovory, asi by bylo lepší zvolit pro výběr nějaké objektivnější kritérium, nebo naopak analýzu více provázat s obsahem rozhovorů. V dané podobě je kapitola opravdu jen o ilustrační sondou. Ve výkladu také není vždy jasné, které z obou učebnic se daná pasáž výkladu týká.

Názory vyučujících i studentů (resp. studentek) autorka zjišťovala pomocí polostrukturovaných rozhovorů. Oba vzorky jsou malé, ale získané výsledky je možné pokládat za dostačující pro účely ilustrace dané problematiky. U prepisů rozhovorů by bylo lepší nejdříve přepsat záznam doslovně pomocí nějakého vhodného systému a až ve druhé fázi případně z prepisů vybírat či je parafrázovat pro text práce; upravovat výpovědi respondentů přímo při prepisu (s. 63) zvyšuje riziko zkreslení výpovědí. Výzkumy proběhly s informovaným souhlasem respondentů, u vyučujících bych dbala ještě více na anonymitu, z kombinace školy, pohlaví, věku a předmětu mohou být identifikovatelní; možná by také relevantnějším faktorem než věk mohla být délka praxe? Při interpretaci výsledků rozhovorů bych ještě více dbala na to, že rozhovorem bylo zjištěno, co respondenti říkají, že dělají, ne to, co opravdu dělají.

Práce je dosti přehledně strukturována, v textu se však bohužel výrazně projevuje nedostatečná závěrečná redakce textu, což musím zohlednit v závěrečném hodnocení: Na některých místech výklad „přeskakuje“ z tématu na téma a jednotlivé skutečnosti jsou spíše vedle sebe navršeny, někde se informace zase opakují na malé ploše textu. Objevují se i nepřiliš zdařilé formulace a prostředky nepřiliš nevhodné pro odborný styl (shazování, napasovat, stopne aj.). Práce bohužel obsahuje také hodně pravopisných chyb (např. cca pět desítek vážnějších interpunkčních chyb v textu) a překlepů (bakalářská práce na titulním listě; různé varianty jména Výrost atd.); v odkazech na literaturu v poznámkách pod čarou je nevhodná interpunkce a závěrečný seznam literatury je zpracován nejednotně.

Práce splňuje požadavky kladené na diplomové práce, doporučuji ji k obhajobě. Navrhuji hodnocení dobře až velmi dobře podle průběhu obhajoby.

doc. PhDr. Lucie Saicová Římalová, Ph.D.